

БЕЛАРУСКАЯ САВЕЦКАЯ ПАЭЗІЯ

(3 дзеклады на III Пленуме ЦК ВКП(б) СССР)
~~Саюза Савецкіх Письменнікаў СССР~~

2 год Сучасны пленум праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР
набывае выключна велізарнае гістарычнае значэнне. Работа гэтага
пленума з'яўляецца сапраўдным актам творчага адзінства пісь-
меннікаў усёй савецкай літаратуры.

Мы памятаем многія сходы і пленумы літаратараў нашай краі-
ны. Мы памятаем, як многа гаварылася там аб творчай дружбе,
аб адзінстве нашай літаратуры. Але мы памятаем і тое, як многія
пісьменнікі пакідалі гэтыя ўрачыстыя пасяджэнні незадаволенымі.

Незадаволенасць часта была апраўданай; выдатныя словы аб
адзіным патоку ~~многа~~ нацыянальнай савецкай літаратуры, аб прабле-
ме адзінага росту ~~у~~ выразна сфармулявання, дакладна пранума-
равання, ~~спачывалі~~ у сейфах літаратурных канцылярыяў.

І толькі пасля гістарычнага рашэння ЦК ВКП(б) ад 23 краса-
віка 1932 г. быў створаны рэзкі пералом, ~~пачалася~~ ^{разгарнулася} работа па
ўкіраўніцтву ўсёй літаратуры Савецкага Саюза, супраць вульгары-
затараў, супраць "скідкі на нацыянальную беднасць", супраць
"паляпвання па плячу". Пачалі паступова ўнікаць у сутнасць спра-
вы, у спецыфіку творчай ~~работы~~ ^{працы}, у яе канкрэтнай нацыянальнай
своеасаблівасці.

Пасля ~~I-ва~~ ^{Першага} з'езда пісьменнікаў, дзе ~~раз і назаўсёды~~ была
прадэманстравана вялікая дружба вялікай літаратуры сацыялізма
~~сучасны~~ ^{2 год} пленум з'яўляецца першым у гісторыі савецкай літаратуры
дзе па-дзелавому абмяркоўваюцца шляхі развіцця літаратуры брат-
ніх народаў, у ~~атмасферы выключна шчырага жадання хутчэйшага~~
невага творчага росту і росквіту.

Без дружбы, без цеснага супрацоўніцтва паміж творчымі ра-
ботнікамі не можа быць сапраўднага руху наперад усесаюзнай лі-

таратуры -- важнейшай часткі нашай сацыялістычнай культуры. Гэты рух павінен ісці на адным узроўні з велізарнымі поспехамі Савецкага Саюза ў справе сацыялістычнага будаўніцтва, якія так бліскуча былі прадэманстраваны на нядаўніх нарадах кіраўнікоў партыі і ўрада са ~~стаханавцамі~~ / знатнымі людзьмі нашай ~~сацыялістычнай~~ радзімы.

Сіла нашай дружбы, нашага творчага адзінства будзе заўсёды ~~асабліва~~ шчасліва нарастаць, калі мы будзем па-братняму сачыць за творчасцю кожнага пісьменніка, будзем дапамагаць яму, дзелячыся з ім сваім вопытам, будзем крытыкаваць яго работу ў імя яго творчага росту. І на падставе крытыкі і самакрытыкі /а самакрытыкі баіцца толькі той пісьменнік, які пад сваімі нагамі не адчувае цвёрдай глебы/ наша мастацкая літаратура вырасла і ўзмужнела.

Расла і загартоўвалася ў агні пралетарскай рэвалюцыі, на фронтах грамадзянскай вайны, на шляхах барацьбы за сацыялістычнае будаўніцтва савецкая паэзія, шматмоўная і ~~мнэстайная~~ ^{чужабы разна}, але класавая-адзіная ў сваіх гарачых ^{мн-ях} парывах, у сваіх баявых імкненнях.

Беларуская савецкая паэзія з'яўляецца адным з буйнейшых атрадаў нашай усесаюзнай паэзіі.

Па сутнасці, за ^{год} пятнаццаць год ва ўмовах жорсткай класовай барацьбы за ~~асаблівую паэтычную мову~~, за свой ~~рытм~~, за свой вобраз і сваю паэтыку беларускія паэты, вызвалючыся ад ~~элементарнага правінцыялізму~~, ломячы рамкі нацыянальнай абмежаванасці, дасягнулі значных вышынь паэтычнага майстэрства.

Я ^{каму} гавару, за пятнаццаць год, бо ^{на} ~~ва~~ барацьбу за сапраўдную беларускую паэзію, паэзію вякамі прыгнечанага народа ^{навію} ~~абудзіла~~ ^{траўм} ўрачыстае Вялікай пралетарскай рэвалюцыі, горадасць народжа-

нага народа, радасць стварэння Беларускай Сацыялістычнай Рэспублікі, правільнае і паслядоўнае правядзенне ленінскай нацыянальнай палітыкі.

Мы ў спадчыну ў галіне мастацкай літаратуры значнага багацця не атрымалі. Тыя беларускія паэты, якія пачалі сваю ~~літаратурную~~ літаратурную дзейнасць да Кастрычніцкай рэвалюцыі /Янка Купала, Якуб Колас/, у нашы дні, у дні ~~стварэння сацыялістычнага жыцця~~ перажываючы сваю другую творчую маладосць, ~~шчаслівую маладосць~~ ~~роеквіту свайго таленту~~, узбагачаюць савецкую мастацкую літаратуру творамі вялікай паэтычнай культуры.

Аб якой беларускай мастацкай літаратуры магла ісці ^{гаворка} ~~гаворка~~ ў гады змрочнай рэакцыі? Аб стварэнні якой паэзіі магла марыць краіна, якая па-варварску эксплуатавалася, ^{якая была} ~~будучы~~ калоніяй "вялікай і ^{на дзельні} ~~недзялімай~~" дзяржавы? Правільна сказаў адзін з беларускіх паэтаў, ^{што} "пад пятай ^і расійскай імперыі ^{расувае} ~~квітнее~~ толькі палын".

Яшчэ за некалькі дзесяцігоддзяў да вершаў Някрасава паэт Д.Венецінаў напісаў верш "Родина", дзе ён паказвае суровую карціну рабскай нікалаеўскай Расіі:

Природа наша точно мерзость.
Смиренно-плоские поля:
В России самая земля
Считает высоту за дерзость;
Дрянные избы, кабаки,
Брюхатых баб босые ноги,
В лаптях дырявых мужики,
Непроходимые дороги,
Да шпицы вечные церковей,
С клистирных трубок снимок верный.
С домов господских вид мизерный
Следов помещичьих затей.
Грязь, мерзость, вонь и тараканы

И надо всем хозяйский кнут.
И вот что многие болваны
"Священной родиной" зовут.

Гэты верш, дзе так многа гневу, верш, які мог з"явіцца ў друку толькі пасля рэвалюцыі /апублікаваны ўпершыню ў 1924 г./, уяўляе сабою зусім выключную з"яву па яркасці і сіле выкрыцця. Гэты ~~рэзкі~~ малюнак ~~цалкам~~ характэрны для ілюстрацыі жыцця беларускага прыгнечанага народа.

У сваім славутым вершы "Железная дорога" Н.А.Някрасаў, паказваючы рабскую народную працу, пісаў:

Видишь, стоит изможден лихорадкою
Высокорослый, больной белорус!
Губы бескровные, веки упавшие,
Язвы на тощих руках,
Вечно в воде по колена стоявшие
Ноги опухли, колтун в волосах.
Ямою грудь...

Беларусаў не лічылі за людзей, інакш не называлі іх, як "быдла". ~~/экаціна/~~. Памешчыкі беларускімі сялянамі замянялі на паляванні сабак. Балотны мох ^і лясная кара ^{жыць} былі прадуктамі харчавання абяздоленай беднаты. У нашы дні ў Беларускім Палессі захаваліся назвы вёсак -- Махаеды, Караеды -- жывыя помнікі галоднай смерці.

~~Вол гуде, лес шуміць,
Вы слышите, лес шумит
Склонив веролозные ветви?
Гэта не лес шуміць,
это не лес шумит
и не ветви зеленые гудят,
Гэта стонет галодны народ,
это стонет голодный народ,
Гэта плачет бесправный народ,
это плачет бесправный народ.~~

~~Согнутый горем и кривдой,
Скрутан горам і кривдой.~~

Народ стагнаў, а спякотным летнім днём пан Радзівіл наладжваў "зімовы" карнавал. Ён засыпаў ~~дзясцям кіламетраў~~ дарогу ^{каменямі} соллю, каб пад ^{чешам дзівоствам} ~~заасонна кудоўных~~ таполяў і бяроз праехаць на

пакуль больш ^{яскраві} выразнымі і зразумелымі не сталі яму заклікі да барацьбы.

Пра гэтага селяніна, пра яго жыццё, пра яго краіну мы зможам даведацца, азнаёміўшыся з багацейшым беларускім фальклорам. Народным песням, казкам і легендам, як гаворыць А.М.Горкі, "чужы песімізм, ня гледзячы на той факт, што творцы фальклору жылі цяжка, і ^{накутна} ~~пясельна~~-рабская праца іх была ^{назбаўлена} ~~абясцаншана~~ эксплуатаатарамі, а асабістае жыццё -- бяспраўнае і безабароннае. Але пры ўсім гэтым калектыву ^{як сон} ~~нібы~~ ўласцівае ^І ~~ўсвядамленне~~ яго бяссмерця і ўпэўненасць у яго перамозе над усімі варожымі яму сіламі".

Аднак, якім жахам павявае ад многіх вобразаў ^{галера} ~~нястачы~~ і адчаю ў беларускім фальклоры.

Тады гора ты ўтопіш,
Як свой век ты пражывеш.

Выключная па ^{яркасці} ~~накравасці~~ сацыяльнага зместу і вялікай мастацкай сілы ^у ~~яўрэйска~~ народная песня, перакладзеная беларускім народам і стаўшая папулярнай сярод сялянства, з "яўляецца прыгаворам эксплуататараў ^я ~~у~~ працоўных, гэта ^я ~~у~~ песня -- крык жонкі батрака:

Сендэ^эрка, Сендэ^эрка,

Муж мой,

^{дзе} ~~дзе~~
Где ^у ~~у~~ зячу мне

~~грош? донькі~~

У поме^шніка, у поме^шніка,

~~Шонка~~
Жона мая,

У поме^шніка, у поме^шніка,

Душа мая.

Сендэ^эрка, Сендэ^эрка,

Муж мой,
 Дзе ўзяць мне
 Хлеба?
 У помешніка, у помешніка,
 Жена мая,
 У помешніка, у помешніка,
 Душа мая.

Каларыт любоўных песень, маладзёжных, калі можна так сказаць, прасякнуты часцей за ўсё горыччу няволі, ^{смулку} суму і слёз. ^{Вядомы} Буйнейшы рускі паэт А. Майкаў запісаў некалькі беларускіх народных любоўных песень. Нягледзячы на тое, што гэтыя песні былі ^{да некагортаў} надвортны ты паэтам ^{стунілі літаратурны апрацоўцы} літаратурнай апрацоўцы, у іх захавалася лірыка народнага смутку. У алегорыях, уласцівых мноству народных песень, тоіцца сапраўдная сацыяльная сутнасць настрою:

Не секи ты, батюшка,
 При дороге березки;
 Не коси ты, братинька,
 Травоньки шелковой;
 Не щипи ты, сестринька,
 Цветиков в садочке;
 Не бери ты, матушка,
 Из ключа водицы.
 При дороге березка --
 Я сама младенька;
 Травонька шелкова --
 Мои русы косы.
 В садочке цветочки --
 Мои ясны очки;
 Во ключе водица --
 Мои горьки слезки...

Маладая сялянка-жня звяртаецца да сонца, каб яно "скараціла" дзень, каб лягчэй пераносіць было ^{ўвесь уцэнар} усю цяжкае рабскай працы. Жня скардзіца:

Ах ты, сонца-сонейка,
 Я на цябе віну маю,
 Віну маю вялікую,
 Што ты раненька ўзыходзіш,
 Што ты позненька заходзіш...

І жняя сама адказвае, бо яна ведае сапраўдную прычыну.
 Адказ у песні ідзе ад імя сонца, але гэта толькі прыём рытмічна-
 га паралелізму, які шырока развіты ў народнай песеннай творча-
 сці:

Ах, ты, дзеўка-дзеванька,
 Не вінуй жа ты мяне,
 Вінуй жа ты свайго пана.
 Хоць я раненька ўзыйду,
 Цябе на ніўцы я знайду,
 Хоць і позненька зайду,
 Цябе на ніўцы пакіну.

Вот сацыяльная атмасфера, пачуццё і спадзяванні беларуска-
 га народа, якія выцякаюць з творчасці, створанай самім народам.
 І першыя песні першых буйнейшых паэтаў у гісторыі беларускай
 паэзіі былі поўныя смутку і нягод аб "няволі і нядолі" свайго
 краю і свайго народа.

Нельга патрабаваць ад маці, якая сядзіць ля труны свайго
 дзіцяці, каб яна спявала вясёлую песню. Цяжка шукаць у творах
 першых год творчай работы ў Янкі Купалы і Якуба Коласа вясёлых
 сонечных песень. ^{Пакуль} "Дока ^{ззоўдзе} сонца ^{свога сонечу} взоўдет, роса ^{свога сонечу} ~~очі выест~~". Праўда,
 Янка Купала натхняў сябе надзеяй, што "ночка цёмная на свеце --
 вечна не пануе!.."

У 1904 годзе Якуб Колас першы сваёй песняй прадвызначыў
 ужо характар настрою ў сваёй творчасці:

Не пытайце, не прасіце,
 Светлы ^{*}/песень у мяне,

Бо як песню заспяваю,
Жаль вам душу ўскалыхне.

Гэта — асноўная меладыйная лінія ў творчасці, гэта — паэтычная дэкларацыя сына беларускай вёскі, куды "вясна яшчэ не прышла", гэта — яго "песня смутку", якая перарастае ў сацыяльны і нацыянальны пратэст, услаўляе грозную "мушыцкую сілу" і заклікае да барацьбы — "устаньце, хлопцы" і далей — "стрэльбы, хлопчыкі, бяры!".

Янка Купала прышоў у беларускую літаратуру з песняй, якая малое галодную, цёмную долю знясіленага працай і галечай мужыка-беларуса, знясіленага, але ўсведамляючага, што:

~~... але колкі шчыг гэты буду,
і доўго, доўго жыць я буду,
Як Юзеф Век гэты мой вялік,
Нуець труд мой горек, но волик,
Ніколі, братцы, не забуду,
Во век я, братцы, не забуду,
Что чалавек я, хоць мужык!~~

Гэта самасвядомасць, што нараджалася, вяла на барацьбу, гэтае сцвярджанне паэта вырасла з рэвалюцыйнага руху рабочых 1905 г. які пракаціўся шырокай і бурнай хваляй сярод сялянства Беларусі.

... Вакол ранніх твораў Янкі Купалы ішла жорсткая класавая барацьба. Ішла барацьба за Купалу, за яго талент, які развіваўся не па духу "дзеячам нівы беларускай культуры". Польскія паны-крытыкі, якія сцвярджалі, што "беларускі народ ніколі не меў і не мае сваёй літаратуры", пачуўшы голас паэта працоўнага сялянства, пачалі пісаць ужо інакш. Яны стараліся Купалу звярнуць на іншую дарогу, сцвярджалі, што "пад выглядам рыфмаваных твораў" паэт раскрывае злоўжыванні існуючага царскага ладу, але не заклікае, ці бачыце, да "працалюбства, да маральнасці, пазнання, асветы". І ў тон польскім панам-крытыкам беларускія буржуазныя нацыяналісты ўсяляк імкнуліся затушаваць прагрэсіў-

ныя элементы ў творчасці Купалы, шукалі ў творах паэта "душы беларуса", самабытных матываў, зварочваючы Купалу на свой бок.

Уладэк з Казіміраўкі ў артыкулы на зборнік "Жалейка" /"Наша ніва", 1908 г. № 17/ цалкам пераклікаецца з польскім "панам-даследвальнікам" беларускай паэзіі: "Песні Купалы, -- піша ён, -- гэта лютэрка, у якім відаць душа беларуса, яго жыццё, яго родны край. Да вялікай працы, "будаўніцтва края" кліча паэт наш "свой люд"; ён кліча ўсіх "працаваць за траіх, каб не паддавацца суму". Польскі пан толькі ўказаў яшчэ, што Купала не заклікае "да працавітасці", як беларускі шляхцок Уладэк, фальсіфіцуючы купалаўскую "Жалейку", ва ўгоду польскаму пану, знайшоў ужо гэту "мірную" "працавітасць" -- беларус, ці бачыце, "працуе за траіх, каб не паддацца смутку".

Гісторыкі нашай літаратуры несумненна скажуць, што творы Я.Купалы і Я.Коласа першых год іх паэтычнай работы з'яўляюцца лепшымі старонкамі ўсёй дарэвалюцыйнай паэзіі, па сутнасці -- першыя ў гісторыі беларускай паэзіі слаўныя старонкі беларускага мастацкага слова.

Гісторыкі нашай літаратуры несумненна скажуць, што сучасныя нашы народныя паэты Янка Купала і Якуб Колас з'яўляюцца роданачальнікамі сапраўднай мастацкай беларускай літаратуры.

Сягоння і Я.Купала і Я.Колас з'яўляюцца сведкамі і ўдзельнікамі ўпартай барацьбы за беларускую савецкую мастацкую літаратуру. Калі Янка Купала год дваццаць пяць таму назад пісаў:

Нету страны, где бы, песней согрета,

Доля народов поэтов не знала.

У белорусов же нет и поэта,

Пусть уж им будет хоть Янка Купала, --

то сягоння ў ардэнаноснай сацыялістычнай Беларусі мы чуем дружны шматгалосы паэтычны хор.

не бел
вз

Беларуская савецкая паэзія сягоння -- гэта малады вясновы сад, у вясёлым цвіценні, з моцнай завяззю, якая абяцае даць так многа пладоў высокай паэтычнай культуры ў скарбніцу вялікай усесаюзнай сацыялістычнай мастацкай літаратуры.

Як і аб усёй паэзіі народа Савецкага Саюза, так і аб беларускай паэзіі сягоння зусім бяспрэчна можна заявіць, што найбольш рэзка кідаецца ў вочы, найбольш памятнай асаблівасцю нашай паэзіі з'яўляецца аптымізм.

Хто прачытаў кнігі беларускіх паэтаў, выдадзеныя ў 1935 г., -- "Песні будоўлі" Янкі Купалы, "Прыход героя" П.Броўкі, "Чатыры вякі" П.Глебкі, "Мая Радзіма" А.Звонака, "Маё пакаленне" Э.Агняцвет, вершы Якуба Коласа, А.Багуна, некалькі апошніх вершаў У.Хадзькі, паэма "Слуцк" А.Дудара, вершы А.Куляшова, той безумоўна пераканаецца, што жыццярадаснасць, упэўненасць у сягонняшнім і заўтрашнім дні, бадзёрая прыўзнятасць, радасць нашых перамог -- гэта характэрныя рысы, усіх вышэй прыведзеных кніг, хоць і яны рознай паэтычнай якасці.

Гэта асаблівасць, гэта лінія мужнасці і бадзёрасці нашай паэзіі склалася пад уплывам небывалых перамог сацыялістычнага ладу, і няма ні найменшага сумнення, што яна адлюстроўвае стыль нашай рэчаіснасці, нашай савецкай эпохі.

Паэт у імкненні стварыць твор глыбокі, ідэйна паўнакроўны аб новых чалавечых адносінах, створаных у нашай краіне, аб новых людзях, створаных гэтымі адносінамі, -- гэты паэт стаіць ля жыватворнай крыніцы аптымізму.

Янка Купала, парадзіруючы вядомую калыханку Лермантава, ідучы ўслед за Някрасавым, у 1908 годзе /зборнік "Малейка"/ напісаў сваю песню, у якой расказвае, як маці-сялянка, закахваючы дзіця, спявае пра будучы жыццёвы шлях яго. Гэта

песня поўная трагізму, беспрасветнасці і сарказму.

Пойдзеш зноў на хлеб батрацкі
 Служыці панам.
 Штось не ўгодзіш, пан багаты
 Гікне: вон ідзі.
 Спі, пакуль не гоняць з хаты,
 Люлі, люлі, спі.
 Ты ж не рынешся ў канаву
 З гора ды з бяды.
 Красці выучышся на славу,
 Пан будзеш тады.

І таму:

Спі, пакуль не ўмееш красці,
 Люлі, люлі, спі.

І зусім іншую песню, у новым рытмічным напружанні, у новых
 бадзёрых
 падбадзёрваючых фарбах спявае Янка Купала ў 1934 г. аб лёсе
 савецкіх дзяцей.

Кукавала зязюля
 У зялёным лесе.
 Не згадала матуля,
 Што выйдзе з Алесі.
 Як набралася моцы
 Матчына дачушка,
 Паляцела да сонца
 Пералётнай птушкай.
 Паляцела дзяўчына
 Самалётам гонкім
 Над шчаслівай краінай,
 Над роднай старонкай.

Маці над калыскай спявала аб будучым цяжкім жыцці. Але
 іншае грамадскае жыццё ў нас, і таму "не згадала матуля, што
 выйдзе з Алесі". Дачка вырасла, стала на шлях творчага жыцця,
 на шлях дзяржанняў і гераізму. Ды і сялянка-маці ва ўмовах

шчаслівага калгаснага жыцця сама ўжо стала думаць па-іншаму, ёй ужо стаў ясным сягонняшні шлях чалавека -- шлях; заваяваны ў жорсткай класавай барацьбе пралетарыята. І вобраз новага чалавека, вобраз маці, якая любіць сацыялістычную радзіму, яе сыноў, бліскуча паказаны ў вершы "Снаряжала мати сына". "Не в неволю на чужбину" выпраўляе сына, яна пасылае яго ў Чырвоную армію берагчы, як зрэнку вока, граніцы Саветаў. Яна не плача, не сумуе, бо "не в солдаты -- быть под гнетом да под палкой царской" ідзе яе сын. Яна сягоння ўжо ведае, што пра яе сына "страна в заботе, словно мать родная". І гэта другое нараджэнне чалавека, нараджэнне новай самасвядомасці, новай псіхалогіі і сонечны лёс нашай савецкай дзетвары жывяць паэты сакамі аптымізму.

Творы пра дзяцей або творы, якія завяршаюцца такой падзеяй, як нараджэнне дзіцяці, усё часцей і часцей з'яўляюцца ў нашай савецкай літаратуры.

Успомніце "Время, вперед!" Катаева, "Я люблю" Аўдзеенка, вершы "Хлопчык і лётчык" Я.Купалы, "Двойня" П.Броўкі, "Карина Васильева" И.Харика, вершы аб каханні А.Безыменскага, песні А.Сўркова і Пракоф'ева, -- ва ўсіх гэтых рэчах нараджэнне дзіцяці, вясёлае жыццё дзетвары, шчаслівае юнацтва не столькі сюжэтную, колькі пераважна эмацыянальную ролю.

Бадзёры настрой, вясёлкавыя фарбы, гордае гучанне голасу сучасных паэтычных твораў рэзка адрозніваюцца ад твораў перыяду 1925--1930 гадоў. Класавая накіраванасць, баявітасць, чысты голас без хрыпаты наноснага дробнабуржуазнага ўплыву, яснасць задачы, імкненне да прастаты выказвання, да філасофскага абгульнення, імкненне да авалодання матэрыялам, упартыя пошукі адпаведных актыўных форм і сродкаў выкладання, -- гэта харак-

тэрна для мноства беларускіх паэтаў, гэта і сведчыць аб іх вучобе, аб іх настойлівай рабоце па авалоданню майстэрствам паэтычнай справы.

... Яшчэ толькі выступаючы на полі літаратурнай дзейнасці, паэты-маладнякоўцы ужо першымі сваімі творамі ўнеслі новую асвяжальны струмень у беларускую паэзію, якая выцякае з бадзёрага настрою, тэмпераментнасці, маладой задорнасці, выказанай у новай тэматыцы, у новых вобразах і лексічных сродках. Першы нумар літаратурнага часопіса "Маладняк" /1923 г./ быў адкрыты аднаіменным вершам Міхася Чарота, дзе не без удачы ўслаўлялася узыходзячая маладая літаратурная сіла, выказваючы як бы яе грамадска-палітычнае і літаратурнае кредэ:

Маладняк сваімі лісцямі
Шапаціць нам казку-вольніцу,
Помнім, помнім, як калісьці мы
Чорных дзён стрымалі конніцу.
Перастаў і сумны спеў гусці,
Дні прышлі — ажно не верыцца...
Хто ж адвагі знойдзе, смеласці
З сілай моладзі памерыцца.

Ад песень, у якіх ўслаўлялася радасць, народжаная рэвалюцыяй, ад агульнага ўслаўлення фабрычных гудкоў, вольнай сялянскай працы, ад песень, якія ў многім пераклікаліся з пафасам наіўнай лірыкі пралеткультуаўшчыны, беларускія маладыя паэты пераходзілі да больш паглыбленага пазнавання жыцця. Дрыжачы голас ад частых воклічаў становіўся паступова больш спакойным, больш дзейсным, эмацыянальным.

Узбагачаючыся фармальнай культурай верша, актыўна ўключаючыся ў рэвалюцыйную практыку нашай рэчаіснасці, паэты пачалі

авалодваць сілай аптымізму, развіваючы спецыфічныя асаблівасці свайго пісьма, "удакладняючы" сваё творчае "я".

Асабліва паказальны працэс такой барацьбы і росту на творчасці пралетарскага паэта-лірыка Міхася Чарота.

Першая кніга яго вершаў "Завіруха" ~~А"Метель"~~. Вершы ў "Завірусе" пераважна на вясковую тэматыку і як бы гавораць аб тых бытавых глыбінях, з якіх прышоў у літаратуру Міхась Чарот. У вершы "Ведай свет" /1921 г./ паэт раскрывае чытачу сваю "анкету жыцця" некалькі ўзвышаным голасам, авяны рамантычнай ^{пелікай} заслонай, горда, на ўвесь свет, заяўляе аб сваім сялянскім паходжанні:

Ведай свет, што я сын мужыка-бедака,
Які доўга ў нядолі стагнаў...

І ён, гэты "мужык-бядняк", каб над краінай "прамень шчасця засвяціў", -- "пра волю песні сам пачаў складаць".

Першыя два-тры гады творчасці М.Чарота тэматычна былі абмежаваны жыццём вёскі і агульна-патэтычным "касмічным" услаўленнем вызваленай Беларусі:

Край новы ўзрасце тады на бураломе,
Машыны будзе век, не трэба будзе конь.
Бляск электрычнасці нам хмара не заслоніць,
Людское будзе ўсё: зямля, вада, агонь.

Будова верша, яго лексічныя сродкі пераклікаліся з творчасцю дарэвалюцыйных паэтаў. Зборнік "Завіруха" быў своеасаблівым месцам, які злучаў Чарота з літаратурай дакастрычніцкага часу. Адзіным знешнім адрозненнем былі эпітэты, якія павярхоўна характарызавалі першыя гады савецкай эпохі. Калі раней аб Беларусі пісалі, як аб цёмнай, забітай, прыгнечанай і сумнай, то ў Чарота гэтыя прыметнікі змянілі сваю афарбоўку. Беларусь стала светлай, вясёлай, яснай, вызваленай. Пячатка ^{Адбітак} традыцыйных вобра-

заў мінулага, павярхоўнае слізганне па новых падзеях у жыцці краіны ляжыць на першых творах Чарота. Напеўнасць, унутраная лірычная цеплыня, чысціня мовы, якая звязвае Чарота з народнай творчасцю, сведчылі аб прыходзе ў літаратуру таленавітага паэта. Але маладому Чароту, які прыйшоў у горад з вёскі, патрэбна была моцная ідэйная падтрымка. Мы ведаем аб сумным лёсе многіх паэтаў з сялян, якія не здолелі пераступіць парога ў горад. І Міхась Чарот, знаходзячыся ў палоне "сялянская" беларускай літаратуры, што складалася дзесяцігоддзямі, трапляе пад уплыў "моцных" уплываў у рускай паэзіі, у прыватнасці "сялянскага" імажнізму:

Дзянніцы зірк на небе стух,
Вясковых хат дымяць галовы,
У лапцях з пугаю пастух
Трубою плача на каровы.

З'яўленне ў 1922 годзе паэмы М.Чарота "Босыя на вогнішчы" было велізарнай падзеяй у беларускай літаратуры. Узламаўшы старыя каноны нацыяналістычнай лірыкі, разбурыўшы яе аднастайны, бяспечна-сумны рытм, Чарот аптымістычна, разнапланавана, ахопліваючы падзеі, народжаныя Кастрычнікам, з разуменнем пралетарскай сутнасці Кастрычніка, разгортвае панараму рэвалюцыі ў Беларусі, трапна характарызуючы класавыя сілы двух бакоў.

Паэт кліча на барацьбу, спявае перамогу, заваяваную ў смяротнай барацьбе, у барацьбе "з ворагамі па-варожаму".

Што шаг — пабеда бліжай, бліжай...
Штандар чырвоны на плячы.
Чым крыж цягнуць — лепш спаць пад крыжам.
Іграйце песню, трубачы!

"Босыя на вогнішчы" з'яўляюцца новым пралетарскім пачаткам развіцця нашай паэзіі.

Наступныя яго творы: паэмы "Чырвоначырны вяшчун", "Ленін",

"Карчма", вершы аб камсамоле, аб партызанскім руху, вершы аб Заходняй Беларусі паслядоўна развіваюць тую творчую лінію аптымізму, якая смела і верна была намечана ім у паэме "Босыя на вогнішчы".

Аналагічны творчаму шляху Міхася Чарота шлях паэта Паўлюка Труса, які памёр будучы яшчэ маладым ў 1929 г. Паўлюк Трус, як і Чарот, прыйшоў у літаратуру з вёскі. Ужо першыя, далёка неда-сканалыя вершы сялянскага хлапца П.Труса паказалі выключна вялікае пачуццё і веданне беларускай народнай песні. Тэматыка, вобразы і лексіка будаваліся паэтам пераважна на народнай творчасці, ён выкарыстоўваў стылістычныя сродкі фальклору, карыстаўся пастаяннымі, "акамянелымі" ў фальклору эпітэтамі. Лёгкасць і гучнасць верша, эмацыянальная насычанасць выдзялялі Труса з раду іншых, сучасных яму маладых паэтаў. Але тэматычна П.Трус быў бедны, — маштаб вёскі, а гэта значыць яго культурная база, не давала яму магчымасці бачыць падзеі шырэй і глыбей, скоўвала яго, пазбаўляла сродкаў абагульнення. Але калі П.Трус уключаецца ў грамадскае жыццё краіны, становячыся актыўным членам камуністычнага саюза моладзі, ён як паэт узнімаецца на значна вышэйшую ступень і стварае паэму "Дзесяты падмурак", прасякнутую аптымізмам, верай у цудоўнае будучае савецкай Беларусі. Ён марыць аб новай індустрыяльнай Беларусі, аб краі "фабрык і машын", аб сацыялістычным цвіценні, і тады:

... Я стану пад гарою,
Каб пазбыцца смутку і журбы,
Буду слухаць песні Асінстрою,
Захапляюся музыкай турбін.

Бачачы велізарныя перспектывы росту сваёй рэспублікі, паэт пераносіцца марамі ў акупіраваную польскімі панамі Заходнюю

Беларусь і, будучы упэўненым у перамрзе працоўных, заклікае:

Пад сцягам рашучасці КПЗБ
Услаўце ж і вы перамогу!

Рост паэта ад натуралыстычных замалёвак вясковага побыту да ідэйна асэнсаванага палітычнага закліку вялікага маштабу звязаны з упартым пераадоленнем цяжкасцей. Пераадольваючы іх вучобай і актывізацыяй у грамадскім жыцці краіны, паэт узбагачаецца нараджэннем новага пачуцця, імя якога — рэвалюцыйны аптымізм.

Наш аптымізм — аптымізм актыўных мужных стваральнікаў шчасця чалавецтва, якія ідуць мірным, але адзіна правільным шляхам, тым шляхам найбольшага супраціўлення, які забяспечыць перамогу.

І калі паэт П. Броўка ў адным са сваіх вершаў гаворыць, што:

Мы павінны зрабіць,
Што вякамі было недароблена,
Нават песні злажыць,
Якіх свет не складаў.

Таму што:

Мы жывём за бацькоў,
За дзядоў і за прадзедаў.
Многа дадзена нам,
Многа просіцца з нас.

Вось гэта асэнсаванне вялікай культурнай і мастацкай задачы, якая стаіць перад паэтам, і вядзе на складаны шлях творчай барацьбы за высокі і чысты голас рэвалюцыйнага аптымізму.

Не апатыя, не застоі і абыякавасць, а якасць мужнасці, бяспрашша і творчага дзяржання — неад'емныя рысы характару чалавека нашай сацыялістычнай Радзімы, чалавека — арганізатара вялікіх з'яў грамадскага жыцця, чалавека, які разумна стварае гісторыю, чалавека, які выказвае філасофскі светапогляд

перабудовы свету. Даць вобраз такога чалавека імкнецца паэзія Савецкага Саюза. Не аптымізм аб'якавага назірання жыццёвых падзей, а палымяны ўдзел у разгортванні гэтых падзей, не ўслаўленне абстрактнай сілы "добра", а стваральная праца, якая стварае шчасце чалавецтву, не шчаслівая выпадковасць у "добрым зыходзе" падзей, не база прымітыўнага аптымізму амерыканскага мешчаніна, выказаная ў знамянітай формуле: "О-кей" -- "усё, маўляў, у парадку", не аптымізм, які прапагандуе "цярпенне пераносіць цяжкія хвіліны жыцця" /Заля/, а аптымізм настойлівага пераадолення цяжкасцей, аптымізм гіганцкай перабудовы жыцця і чалавечых адносін, аптымізм, вытокі якога ў глыбокай ідэйнай сувязі з сацыялістычнай справай, у глыбокім разуменні людзей нашай краіны. Іменна гэтыя рысы рэвалюцыйнага аптымізму характарызуюць дух савецкай мастацкай літаратуры. Гэта іменна адна з тых вялікіх якасцей, якая зрабіла Уд.Маякоўскага "лепшым, таленавіцейшым паэтам савецкай эпохі".

Па лініі развіцця палітычнай лірыкі, насычанай аптымізмам, у нашай паэзіі імкнецца ісці Пятрусь Броўка.

У літаратуру П.Броўка, як і многія іншыя пісьменнікі, прыйшоў, выхоўваючыся на старонках бальшавіцкай газеты. Адбітакі найнай агітацыйнай паэзіі моцны ў вершах першага этапа яго паэтычнай дзейнасці. Згубныя ўплывы "літфронта" таксама моцна адбіліся на творчасці Броўкі. Многія з яго вершаў грашаць рытарычнасцю, схематызмам, шматслоўем, рытмічнай распыленасцю, абстрактным "планетарным" усхваленнем перамог сацыялістычнай радзімы. Такія яго "Прамова фактамі", "Цэхавыя будні", паэма "Менск". З другога боку, амаль з самага пачатку яго паэтычнай работы праглядала іншая якасць -- лірычная цеплыня, уменне схопліваць характэрныя дэталі чалавечых паводзін, настрой людзей і ўменне

узняць да ўзроўню мастацкага абагульнення. Гэта знайшло сваё адлюстраванне ў такіх якасна неаднолькава роўных вершах, як "Гады, як шторм", "Праз горы і стэп", "Зямля", "Дваіня".

✓ Гэтыя дзве супярэчлівыя "сілы" ў паэтычнай душы Броўкі і да апошніх год даюць сябе адчуваць, але ясна выказана тэндэнцыя перамогі другой з'явы — уменне выбраць тэму, матэрыял, уменне пераадолець кампазіцыйную рыхласць верша, запаліць страфу пафасам.

✓ Апошняя кніга яго вершаў "Прыгод героя" знамянуе сабой тыорчы рост. Гэта кніга выразна ўказвае на тыя творчыя цяжкасці, якія часта не без поспеху Броўку ўдаецца пераадольваць.

✓ Адным з лепшых насычаных аптымізмам, верай у перамогу, пафасам, які кліча да барацьбы, з'яўляецца ~~да~~ яго верш "Праз горы і стэп". Верш, пабудаваны на матэрыяле гістарычных баёў у гады грамадзянскай вайны Самарскай кавалерыйскай дывізіі. Сіда мастацкага ўздзеяння гэтага верша выключаецца ў тым, што аўтар не прытрымліваўся дакладна гістарычных дадзеных, не стаў на шлях фатаграфіі, а з дапамогай мастацкага вымыслу знайшоў характэрныя эпізоды, фарбы, дэталі, здолеў вобразы абагуліць, і верш гучыць не толькі як мастацкі дакумент барацьбы адной дывізіі, але як песня аб усёй Чырвонай арміі, аб самаадданай барацьбе яе байцоў.

Калі паэма "1914", таксама як верш "Праз горы і стэп", хоць і ўступае апошняму па якасці, напісана па таму ж творчаму прынцыпу і разгортае перад намі рэльефнае палатно жыцця беларускай вёскі напярэдадні і ў час імперыялістычнай вайны, то яго паэма "Так пачыналася маладосць" гэтых якасцей пазбаўлена.

Паказаць эпізоды жыцця мінскага камсамола, гераічную барацьбу пралетарскай моладзі ў падполлі, тыповы для ўсяго камса-

мола, паэту не ўдалося. І няўдача напаткала галоўным чынам таму, што аўтар аказаўся ў палоне асобнага гістарычнага факта, біяграфічнай даведкі аб героі, адмовіўся ад мастацкага вымысла, а гэта ў сваю чаргу прывяло твор да ідэйнай абмежаванасці, прывяло аўтара да раду аднатыпных сродкаў мастацкага выказвання, да старэатыпных эпітэтаў і метафар, нягледзячы на асобныя моцныя кавалкі, як эпізод падпольнага сходу на рацэ, дзе:

... І здаецца, з ветрам
Вылятала Свіслач,
Буйнаю паводкай
Мчала на палі...

Умацоўваючы свае творчыя пазіцыі, П. Броўка павінен змагацца за паглыбленую сэнсавую сілу, за раўнапланавасць кампазіцыі верша.

За час пасля 23 красавіка 1932 г. беларуская паэзія пайшла наперад асабліва буйнымі крокамі. У гісторыі беларускай паэзіі мы, відаць, не знойдзем ні аднаго этапа, які адпавядаў бы такому колькаснаму і якаснаму росту, як сучасны этап. Гэта, праўда, не дае нам права рабіць вывады, што наша паэзія ідзе ўжо на ўзроўні з жыццём краіны. Такое сцверджанне было б няправільным, а галоўнае шкодным. Ілжыва захапіцца поспехамі калектыву паэтаў і кожнага паэта па-асобку — гэта значыць затармазіць рост, замест далейшага творчага руху наперад.

Шлях барацьбы за аптымізм гэта шлях барацьбы за авалоданне сацыялістычным рэалізмам як творчым метадам нашай літаратуры, бо зусім зразумела, што аптымізм гэта неабходны элемент сацыялістычнага рэалізму.

Наш аптымізм можа гучаць толькі ў рэалістычных творах, у творах вялікай мастацкай якасці.

Творы, якія акружаюць нашу рэчаіснасць, павінны стаяць на

ўзроўні светапогляду эпохі і якасна быць творамі вялікай мастацкай сілы, вартымі вялікіх якасцей тых людзей, вобразы якіх з'яўляецца вобразамі савецкай паэзіі.

Дасягнуць гэтага не так проста. Гэта часта супраўджаецца няўдачамі, праваламі. Няўдач хапае. Многія ўяўныя ўдачы і "перамогі" ў некаторых ствараюць ілжывае паняцце аб творчым шляху іх развіцця. Параўнальна часта з'яўляюцца такія назвы твораў, як "Радасць", "Высокая радасць", "Добрае жыццё", "Вясёлыя рабяты". Аўтары гэтых твораў прыкрываюць "аптымістычным" загалоўкам недастатковае багацце і пераканальнасць зместу. Абяцаюць многія з гэтых твораў больш, чым яны даюць. А знаходзяцца і такія паэты, якія ўслаўляюць штурханіну ў трамваі, як карысную зарадку для бадзёрасці. Адзін паэт вельмі лірычна спявае аб тым, як ён пакахаў дзяўчыну за тое, што валасы яе пахнуць мазутам. Да катэгорыі такой якасці твораў адносяцца і многія вершы беларускага паэта т.Кляшторнага. Сюды адносяцца і вершы В.Маракова, скажонныя саладжавым сентыменталізмам.

Перад сучаснай беларускай паэзіяй стаіць складаная задача пераадолення цяжкасцей па стварэнню сюжэтнага, эпічнага твора. За апошнія гады наша паэзія прадстаўлена радам лірычных вершаў, насычаных ідэйнай і эмацыянальнай сілай. Адчуваецца веданне верша, што не заўсёды можна бачыць у рада таленавітых паэтаў. І гэта наша перамога, бо ранні лірычны верш, які выконвае і актуальную і палітычную функцыю, па сутнасці нібы адсутнічаў, ён губляўся ў мностве даўжэзных публіцыстычных разважанняў і перасказах лозунгаў у рыфмаваным выглядзе.

Наша паэзія прадстаўлена і радам несумненна ўдалых паэм. Многія з іх кампазіцыйна пабудаваны як бы колцамі лірычных напластаванняў думак, асобных эпізодаў, звязаных адзіным ідэйным

зместам.

У галіне стварэння сюжэтнай паэмы ў беларускай паэзіі працуюць паэты Пятро Глебка і Аркадзь Куляшоў, у яўрэйскай паэзіі Ізі Харык і М.Кульбак.

Пачаўшы друкавацца ў 1923 г., Глебка за гады сваёй работы выдаў многа кніг. Пятро Глебка — пладавіты паэт. Але не ўсе кнігі паэта мастацкі раўнацэнны.

Апошні зборнік вершаў "Чатыры вятры" сведчыць аб ідэйным і творчым росце паэта. Калі ў асобных вершах ёсць адбітак публіцыстычнай славеснасці, разважлівасці, то несумненна паэма "Мужнасць", прысвечаная памяці Уладзіміра Ільіча, гэта лепшы твор Глебкі.

Народны смутак, выкліканы стратай Уладзіміра Ільіча, месцамі з пачуццём вялікай лірычнай цеплыні ўдалося перадаць Глебку ў яго паэме. Замалёўка прыроды падначалена пачуццю людзей і як бы стварае агульную гармонію траурнага настрою.

Асаблівасць творчасці Глебкі гэта ўпартыя творчыя пошукі, вучоба па авалоданню сюжэтнасцю твора, ўмкненне да стварэння эпічнай паэмы. Гэта лінія — лінія сюжэтнай паэмы, намецілася ў кнігах "Арлянка", "Арка над акіянам", "Карменсіта".

Але ўжо вырысоўваецца і небяспека для творчасці Глебкі. Гэта асабліва відаць на яго вялікай па размерах "Карменсіце". Гэта небяспека выяўляецца ў прыкметах адрыву ад жыцця і гэта прыводзіць зноў да схематызму. Паэма "Карменсіта" прасякнута какетнічаннем паэта фармалістычнымі прыёмамі, манернічаннем, жангліраваннем сцэнічнай тэрміналогіяй. Некалькі дзяцінае паляпванне па плячу класікаў літаратуры і музыкі пакідае прыкрае пачуццё.

Уключыцца актыўна ў жыццё нашай краіны, ва ўсе яе шчыліны, адыйсці ад пакаёва-кніжнага ўспрыняцця рэчаіснасці — першачарго-

вая задача Глебкў.

Аркадзій Куляшоў — малады паэт. Ён хутка прымусіў звярнуць на сябе ўвагу. Яго першыя вершы вылучаліся характарам падыходу да матэрыялу, цягай да свабоднага памеру, скульптурна-пластычнай будовай вобразаў. Праўда, небагатае кола жыццёвых назіранняў заключалася ў тым, што Куляшоў, захапляючыся пошукамі арыгінальных фармальных сродкаў, трапляў у палон фармалістычных уплываў.

Пошукі свайго творчага "я" не заўсёды ішлі па правільнаму шляху. Калі паэма "Гарбун" паказвае на некаторае ідэйнае ўзмушненне паэта, то ўсё ж працэсы класавай барацьбы, характару людзей прасякнуты элементамі некаторай алегарычнасці і рамантыкі.

З другога боку, асабліва ў першай паэме Куляшова "Аманал", стаяла перад аўтарам вялікая небяспека, якая заключалася ў адсутнасці пачуцця рытму. Празвічная будова верша, стыль апавядання рабілі вершы пасіўнымі, бяздзейнымі, і гэта дасужымі крытыкамі тлумачылася, як "наватарства", як той шлях, па якому павінен паэт весці разведку сваёй творчай лініі. У паэме "Гарбун" аўтар пачынае адыходзіць сам ад гэтага "наватарства". Вершы рытмічна інакш загучалі, вобразы сталі скульптурнымі, пластычнасць і прастата выкладання вызначылі яго творчы рост, паказалі на поспехі Куляшова ў галіне шуканняў эпічных шляхоў. Многа на свім творчым шляху Куляшову неабходна пераадолець. Патрэбна яшчэ ўпартая творчая вучоба.

У беларускіх паэтаў, як і сярод паэтаў іншых народаў, нараджаецца новае пачуццё, высокае пачуццё чалавека краіны сацыялізма, пачуццё, якое не мае яшчэ свайго імя, але якое лепш за ўсё выказана ў бязмежнай любові паэта да сваёй сацыялістычнай Радзімы.

Радзіма ўслаўлялася многімі паэтамі толькі ў рамках сваёй нацыянальнай тэрытарыяльнасці, як нацыяналістычны "культ", як

сімвал ідэала нацыяналістычнай буржуазіі, як міжнацыянальная нянавісць, як пагром, як разня паміж народамі і не пазакласавая радзіма, як спрабавалі тлумачыць "тэарэтыкі" буржуазіі, а вельмі класавая капіталістычная "маці-Беларусь" або "Нянька-Украіна".

Новае пачуццё савецкага паэта -- яго любоў да сацыялістычнай радзімы -- абгрунтавана на высокай дружбе народаў былой царскай імперыі, народаў, вызваленых Вялікай Пралетарскай рэвалюцыяй ад гнёту "чужых" і "сваіх" эксплуатацараў. Гэта бямежная любоў да радзімы мабілізуе ў адно ўсе пачуцці, усе сілы і сродкі мастака і пашырае дыяпазон паэзіі кожнага народа.

Неабсяжныя прасторы СССР у вершы паэта А.Звонака прасякнуты вялікай стваральнай работай, вакол "бягуць у даль нязмераныя рэйкі!" радзіма --

Яна авеяна вятрамі маладымі,
Умыты твар яе расою свежай.
І сем марэй ляглі з бакоў радзімы,
Варбуючы спакой вялікіх межаў.

У мінулым нацыяналісты, стараючыся ўтрымаць сцяг сваёй самабытнасці, трымалі літаратуру ў рамках нацыянальнай абмежаванасці, па сутнасці ў рамках правінцыяналізму. За апошнія гады беларуская літаратура, знішчыўшы гэтыя перашкоды, смела і упэўнена закрочыла наперад. У беларускую савецкую паэзію ўключаюцца матывы жыцця, барацьбы, прыроды краін іншых братніх народаў. Мікола Хведаровіч, выступіў з цыклам вершаў аб Грузіі. Міхась Багун у вершы "Чэлюскінка Ала" здолеў абагуліць пачуццё трывогі і радасці народаў у дні чэлюскінскай эпапеі. Адзінства ўсіх народаў, іх агульныя задачы адлюстраваны ў вершы П.Броўкі "Браты", у паэме І.Харыка "Круглыя тыдні", у радзе вершаў яўрэйскіх і польскіх паэтаў БССР /Тэйф, Камянецкі, Кавальскі/.

Пачуццё пралетарскага інтэрнацыяналізму, калі яно ў належнай меры развіта ў паэта, прыводзіць яго на вышэйшую ідэйную ступень, прыводзіць яго да больш глыбокага разумення жыцця.

Спрабуюць нашы паэты стварыць карціну жыцця працоўных на Захадзе. Аднак няведанне асобных умоў барацьбы, іх своеасаблі-
васць прыводзіць да таго, што паўнацэннага твора на гэту тэму стварыць не ўдалося.

Не можа не звярнуць увагу чытачоў верш А.Багуна "Ганаровая віза", дзе аўтар гаворыць аб тым недалёкім часе, калі Генох Гейне, цяпер выгнаны фашыстамі, атрымае ганаровую візу на ўезд у родную Германію, а таксама рад палітычных вершаў Э.Аксельрода /"Спакойно в Вене" і інш./на падобную ж інтэрнацыянальную тэму. У вершы "Рэвалюцыйным паўстанцам Аўстрыі" маладая паэтэса Эдзі Агняцвет некалькі агульна паказвае жыццё рабочага ў капіталістычнай краіне і яго барацьбу, усё ж насычае страфу вялікай верай у перамогу сусветнага пралетарыята.

Яскрава ў беларускай савецкай паэзіі адлюстравана рабскае жыццё працоўных Заходняй Беларусі, які знаходзіцца пад прыгнётам польскага фашызму. Барацьбе за нацыянальна-вызваленчы рух нашых братоў у Заходняй Беларусі амаль у кожнага беларускага савецкага паэта прысвечаны лепшыя старонкі яго творчасці. Аб Заходняй Беларусі мы знойдзем вершы у Янкі Купалы, у Якуба Коласа, у Міхася Чарота, у Крапівы, М.Хведаровіча, яўрэйскага паэта Тэйфа. Вядомы ўмовы жыцця працоўных у зарубежнай Беларусі. Голад і бяспраўе, здэкі і турма. Тыя некалькі беларускіх пачатковых школ, якія раней існавалі ў захадне-беларускіх вёсках, польскімі пана-мі ліквідаваны. Аб магчымасцях культурнай работы і думачь нельга. Беларускае рэвалюцыйнае мастацкае літаратура развіваецца толькі ў падпольных умовах і на старонках рукапісных часопісаў,

якія сакрэтна выдаюцца ў турмах нашымі зняволенымі братамі.

У нас, у Савецкай Беларусы, за адзін тодыкі год кніг на беларускай мове выдаецца ў 15 разоў больш, чым было выдадзена за ўвесь час ўсімі выдавецтвамі да Кастрычніцкай рэвалюцыі. Я не гавару аб тым гіганцкім росце прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Велізарны кантраст: радаснае, вясёлае, багатае жыццё беларускага народа ў Савецкай Беларусі і галоднае, змардаванае, бяспраўнае і цёмнае жыццё працоўных Заходняй Беларусі -- гэта матыў многіх твораў пісьменнікаў БССР.

У зарубежнай Беларусі звяртае ўвагу на сваю творчасць паэт Машара. Шлях Машары крайне супярэчлівы і складаны. У апошні час творча гэты таленавіты паэт стаіць ідэйна на раздарожжы. Пабываюшы ўжо ў турме за ўдзел у нацыянальна-вызваленчым руху, пазнаўшы ўвесь цяжар сезоннай сельскагаспадарчай працы ў памешчыка, ён -- разгублены -- толькі фіксуе цяжкае рабскае жыццё, не бачыць той рэвалюцыйнай перспектывы, куды трэба гучным голасам заклікаць прыгнечаных братаў. Тыя творы, у якіх вельмі бегла, але ўсё ж праслізгавае сацыяльна-насычаны голас Машары, -- запамінаюцца. Яны прызыўныя і тэмпераментныя, інакш кажучы, у гэтых рэчах -- мастацкая сіла паэта:

Хлеба дайце, хлеба мала,
Душыць вёску чорны госць.

У тых жа яго вершах, дзе адчуваецца бездапаможнасць, разгубленасць перад "чорным госцем" і ў вершах, напісаных з жаданнем дагадзіць пану -- выдаўцу, адчуваецца пераважна набор слоў, схематызм. Машара павінен задумацца над сваім творчым шляхам, і, калі ён хоча стаць сапраўды паэтам беларускага народа, ён павінен увесь свой талент уключыць у барацьбу працоўных за сваё вызваленне, за новае вольнае творчае жыццё, уключыцца ў рэвалю-

цыйную барацьбу.

Даўно ўжо папісвае лірычныя вершыкі заходне-беларуская паэ-тэса Наталля Арсеньева, ганаручыся сваімі, праўда, далёкімі сваяцкімі сувязямі з паэтам Лермантавым. Яе лейтматыў гэта пераважна лірычныя замалёўкі прыроды, альбомная "інтымнасць". Калі чытаеш зборнікі Арсеньевай, застаецца дзіўнае пачуццё, быццам яна жыве не ў бурную эпоху класавых баёў, быццам яна не бачыць дэспатызму польскага пана ў беларускіх вёсках. Вершы яе пасіўныя, бязрадасныя, быццам яна не дыша паветрам, напаленым барацьбой.

У лагеры фашызму нямала бяздарнасцей. Такі Хв. Ільяшкевіч. Яго апекуны нацыянал-фашысты спяваюць яму дыферамбы, уносяць яго да вышынь, а па сутнасці гэта чалавек, які нічога не мае за душой, што зрабіла б яго літаратарам. Нічога іншага і не застаецца нацыянал-фашыстам, тыпу Луцкевіча, як выдаваць мыльныя пухіры за перамогу. Трапна пра фашыста Луцкевіча і яго кампанію сказаў беларускі савецкі паэт Кандрат Крапіва ў яго сатыры "З фашыстоўскай падваротні":

Пёс рахманы ды ласкавы, --
Даць яму вяндрліны й кавы.
Пан Луцкевіч -- еш, еш,
Будзеш гаўкаць лепш.

Аб нацыянал-фашыстах, вернападданых сынах польскага фашызму, нямала пісаў Крапіва: "Майстры крывавага джаз-банда", "Балабонь, да пары балабонь" і інш.

Кандрат Крапіва -- адзіны ў беларускай савецкай літаратуры паэт-сатырык, байкапісец.

У сваіх першых зборніках сатыры і баек Крапіва накіроўвае ўвесь агонь на цемнату і некультурнасць вёскі, супраць рэлігійнага дурману, супраць пошасці старога жыцця. Мова Крапівы, узбагача-

ны народнымі приказкамі, афарызмамі, надаў сатырам вялікую сілу ўздзеяння на масы. Адыходзячы ад раней уласцівых яму элементаў дыдактызму, узбройваючы сваю паэзію сатырычнымі асаблівасцямі фальклору, паэт выявіў шлях свайго творчага росту.

Знаходжанне ва "Узвышшы" наклала свой згубны адбітак на творчасць Крапівы. Слова Крапівы пачало прытупляцца, стала больш грубым, менш дзейсным. Крапіва, які так паспяхова працаваў у сатырычным жанры і знаходзіў аб'екты для сваёй творчасці /бюракрат, растратчыка, папа, кулака, падхаліма, п'яніцу/, стаў ўлжыва разважаць аб немагчымасці развіцця сатыры ў гады сацыялістычнага будаўніцтва. Пераключаючыся на іншыя жанры, ён піша раманы аб калектывізацыі, піша п'есу аб праблеме дружбы і ўсё далей і далей адыходзіць ад сатыры. Яго фельетоны, якія з'яўляюцца ў апошні час у друку, якасна ніжэй за поўныя баявітасці і сарказму ранніх твораў.

Крапіва напісаў некалькі баек з жыцця Чырвонай арміі.

Зусім не захапляючыся, мы павінны сумленна прызнаць і зрабіць для сябе адпаведныя вывады, што ў нашай беларускай паэзіі зусім мала адлюстравана сучаснае жыццё Чырвонай арміі.

Вершы, прысвечаныя пераможным баям Чырвонай арміі ў грамадзянскай вайне, мы знаходзім у многіх паэтаў /М.Чарот, П.Глебка, Ал.Звонак, у яўрэйскіх паэтаў З.Аксельрода, Г.Камянецкага/, аб імперыялістычнай вайне у Якуба Коласа паэма "На шлях волі", Броўка -- "1914"/. Але аб Чырвонай Арміі -- сёння і галоўным чынам аб пагранічніках, што здавалася б для беларускіх паэтаў было б асабліва бліжнім, -- твораў надзвычай мала.

У Беларусі ёсць значная колькасць пісьменнікаў, якія пішуць на роднай мове, што прышлі з Чырвонай арміі або цяпер знаходзяц-

ца ў Чыронай арміі: Ал.Шарапаў, Шапавалаў, Сцяпан Хадыка, Васілеўскі і інш. Калі гаварыць пра беларускую абаронную літаратуру, гавораць галоўным чынам пра творчасць толькі гэтых таварышаў. Але задача стварэння мастацкіх твораў аб абароне нашай радзімы — гэта задача ўсёй нашай літаратуры, задача беларускіх паэтаў, або адсутнасць твораў на беларускай мове аб Чырвонай арміі, аб пагранічніках не робіць гонару беларускім пісьменнікам.

Усе жыццёвыя з'явы, якія адбываюцца ў нашай краіне, хвалююць беларускіх паэтаў. Няма ні адной значнай падзеі, якая ўскалыхнула нашу краіну, каб беларускія паэты на яе не адгукнуліся. Але гэта мала датычыцца Уладзіміра Хадыкі. Кола яго тэматыкі вельмі вузкае. Псіхалагічнае перапяванне сваіх пачуццяў і настрояў, перапяванне толькі старой "дзедаўскай" Беларусі — над гэтым працуе Хадыка. Фармальна вершы Хадыкі адрозніваюцца рытмічнай аднастайнасцю, сумам. Яго кніга вершаў "Радостныйбудень", выдадзеная ў 1935 г., вялікага грамадскага гучання не мае. Раздзел "За строем дат и рубрик", адзіны ў зборніку, дзе паэт робіць першыя баязлівыя крокі, першыя спробы ўключыцца ў бурнае радаснае жыццё краіны. У гэтым Уладзіміру Хадыку, у яго жаданні ўключыцца ў грамадскае жыццё краіны, мы ўсяляк абавязаны дапамагчы. І гэта дапамога павінна ісці шляхам крытыкі яго твораў, крытыкаваць прынцыпова і па-таварыску ў імя яго росту, як савецкага паэта. На жаль, паспешлівыя крытыкі, разважаючы аб дзіўных асаблівасцях лірыкі Хадыкі, толькі збіваюць паэта з сапраўднага шляху, па якому сам паэт імкнецца пайсці. Хадыку трэба па-таварыску проста і ясна сказаць: чым хутчэй ён актыўна ўключыцца ў сацыялістычную тэматыку, тым творчасць яго стане багацейшай, больш дзейснай і новыя вобразы знойдуць новыя лексічныя сродкі.

Калі гаварыць аб працэсах ідэйна творчай перабудовы паэтаў, то ў першую чаргу даводзіцца ўказаць на яскравыя ўзоры падобнай перабудовы ў творчасці Купалы і Коласа.

Працэс творчай перабудовы ў Якуба Коласа і Янкі Купалы праходзіў асабліва ўскладнёна.

Якуб Колас займае вялікае месца ў беларускай паэзіі.

Яго паэмы "Новая зямля" і "Сымон Музыка" — велізарны ўклад у беларускую літаратуру. Выдатнае веданне жыцця старой вёскі, яе людзей, іх побыту і звычаяў, пачуццё прыроды, любоў да палескага пейзажу, бездакорлівае веданне сялянскай мовы дазволілі таленавітаму паэту стварыць рад вялікіх эпічных паэм і белетрыстычных твораў. Ё яго паэмы, і яго апавесці /"У Палескай глушы" і інш./ для сённяшняга маладога чытача маюць значнае пазнавальнае значэнне.

Некалькі апошніх год Якуб Колас працуе над вялікай эпічнай паэмай "На шляхах волі", дзе мясцінамі выключна ярка, з мастацкай пераканальнасцю паказвае казарменны побыт царскай арміі, людзей мінулага часу, карціны імперыялістычнай вайны. Паэма ахопчвае два гістарычных перыяды часу: імперыялістычную вайну і ператварэнне імперыялістычнай вайны ў грамадзянскую. Над другім перыядам аўтар працуе апошні час. Гэта выдатная паэма, якую нецярпліва чакае наш чытач, мяркуючы па асобных раздзелах, надрукаваных у часопісе "Польмя рэвалюцыі", грашыць залішняй расцягнутасцю, ужо зараз вырысоўваецца гэта небяспека для паэта. Яна заключаецца ў залішніх дэталях, якія загрувашчваюць рух апавядання, разгортвання сюжэта і ў асобных раздзелах прыводзіць аўтара да элементаў натуралізму.

Асабліва апошнія некалькі год /1933—1935 гг./ Якуб Колас пачаў актывізавацца як паэт-публіцыст. Няма колькі-небудзь

Творчы шлях Якуба Коласа складаны і многастайны. Як бы люта не шпелі нацыянал-фашысты за рубяжом, што, маўляў, Якуб Колас сваімі апошнімі творамі "здаў экзамен на бальшавікоў", мы радасна пацвярджаем -- так, Якуб Колас -- наш народны паэт, ён у першых радах беларускай савецкай мастацкай літаратуры, ён, як верны сын сацыялістычнай радзімы, депшыя свае песні, сваё шчырае слова аддае вялікаму класу-пераможцу, росквіту радаснага, разумнага сацыялістычнага жыцця.

Для гісторыка літаратуры ў творчасці Янкі Купалы 1934 г., асабліва 1935 г., набывае выключна вялікую цікавасць і значэнне. 1935 год у Янкі Купалы -- гэта год вялікай плённай работы.

Пачатак актыўнага ўключэння ў савецкую тэматыку не быў вызвалены ад элементаў рытарычнасці і схематызму, ад агульнага ўслаўлення перамог краіны. У вершы "Прыдзе новы, а мудры гісторык" /1931 г./ паэт аддае яшчэ даніну "бетаніраванню" і "ажаленню" ў паэзіі:

Маладому свайму пакаленню
 Ён апіна з палётам арліным,
 Як бліскотна з бетону, камення,
 З цэглы, з сталі, з жалеза, у праменнях
 Тут за гмахам рос гмах на руінах.

У 1934 г. у вершы, прысвечаным першаму з'езду Саюза Савецкіх пісьменнікаў, "Трэба нам песень" паэт ужо ставіць перад нашай паэзіяй і перад сабой задачу стварэння такіх твораў, якія "і славу вякоў, пакаленняў мінулых сваёй перамогай геройскай устрэслі". У вершы, прысвечаным Якубу Коласу, Янка Купала выразна заявіў:

Як калісь спявалі
 Аб горы, няволі,
 Так спяваць не будзем
 Болей ўжо ніколі.

І гэта паэтычная заява з мастацкім майстэрствам ажыццяўляе Янка Купала.

Кніга вершаў "Песні будаўніцтва", выдадзеная ў 1935 г., --- ^{яшчэ}яскаравы дакумент вялікага таленту паэта. Кніга пакідае ў памяці чытача цэльны вобраз чалавека нашага часу. Трапныя дэталі характару, дэталі ўзаемаадносін чалавека ў грамадстве, яго адданасць сацыялістычнай справе, раскіданыя па многіх вершах, ствараюць агульную гармонію, адзіны цэльны абагулены вобраз.

Зусім без пераўвялічэння трэба адзначыць, што тая творчая энергія Янкі Купалы, праяўленая ім у апошнія два гады, яго творчая актыўнасць можа і павінна паслужыць прыкладам многім маладым паэтам. А гэта творчая актывізацыя ўзнікла дзякуючы таму, што Янка Купала асэнсаваў, што пры дапамозе вялікага рускага пралетарыята, Беларусь становіцца ў рады перадавых рэспублік з высока развітай прамысловасцю, сельскай гаспадаркай і культураю, што толькі сацыялістычны шлях --- адзіны шлях шчасця чалавецтва.

Што гэта іменна так, што сапраўдная крыніца, якая жывіць творчасць Янкі Купалы, --- гэта яго любоў да сацыялістычнай радзімы, бліскуча пацвярджае выдатны верш "Сыны":

Сыноў бацька сваіх кліча
На нараду ў хату,
А ўрачыста, як бы кліча
На якое свята.

І з павагаю пытае
Кожнага ў асобу,
Кім з іх кожны быць мае,
Якім жыць заробкам.

Адказ сыноў, выдатных людзей краіны, насычаны адданасцю справы партыі на ўсіх участках сацыялістычнага будаўніцтва --- на заводах, у калгасах, у Чырвонай арміі, на культурным фронце.

Верш "Сыны" -- гэта мастацкае абагульненне пачуццяў, імкненняў усяго савецкага народа. І верш "Лён", і верш "Хлопчык і лётчык", і верш "Дзве дзяўчыны" -- гэта песні аб тых новых якасцях чалавека, якія выкоўваюцца ў бязлітаснай класавай барацьбе, у барацьбе за ўрачыстасць перамог сацыялістычнага ладу.

Калі ў першых савецкіх вершах Янкі Купалы былі значныя элементы голай публіцыстыкі, то гэта ні ў якой меры не характэрна для наступных яго твораў. У кожным вершы адчуваецца кавалак жыцця, няма агульных разважанняў, чуецца жывы голас, ясны вобраз чалавека, з выключнай цеплынёй і майстэрствам абмаляваны паэтам.

Апошнія творы Янкі Купалы і асабліва яго паэма "Над ракой Арэсай" гавораць, што паэт можа шырока ахапіць і выказаць чалавечыя пачуцці, гавораць аб прастаце выкладання. Рытміка народнай творчасці, глыбокая лірыка, песеннасць, выразнасць мовы -- тыя элементы, якія надаюць Купалаўскаму вершу сілу мастацкага ўздзеяння і набываюць любоў чытача.

Янка Купала выйшаў з рамак нацыянальнай абмежаванасці, яго вершы хваляюць не толькі чытачоў Савецкай Беларусі, але і ўсяго Савецкага Саюза. І чым больш расце папулярнасць Янкі Купалы і Якуба Коласа сярод мільённых мас працоўных нашай сацыялістычнай радзімы, тым больш люта і нахабна пакдэпніцкі крычаць за граніцай нацыянал-фашысты. Кожнае буйнае творчае выступленне Купалы і Коласа там выклікае шалёны скрогат зубоў.

Гэта перамога нашай партыі, перамога беларускай савецкай літаратуры, гэта велізарная перамога нашых народных паэтаў Беларусі -- Янкі Купалы і Якуба Коласа. Гэта перамога нашай партыі таму, што яна клапатліва, цярдліва перавыхоўвае людзей, уключае ўсю іх энергію, волю, сілу іх таленту і палымянасці ў справу стварэння бяскласавана сацыялістычнага грамадства.

Нацыянал-фашысты ўжо друкавалі ў сваіх і ў польскіх фашысцкіх газетах некралогі памяці Янкі Купалы, яго партрэты ў траурных рамках, пралівалі слёзы на замучанаму ў падвалах ЧК сыну беларускага народа. Але не ўдасца фашыстам усіх масцей ашукаць працоўных Заходняй Беларусі, яны выдатна ведаюць, што Янка Купала жыве, жыве ў краіне росквіту, жыве вясёлы і шчаслівы, што ён на творчым уздыме. Хоць гэта і непрыемна беларускім і польскім панам, але ў Заходняй Беларусі Янку Купалу чытаюць і ведаюць, што

Балюе панская Варшава,
Ксяндзы частуюць сакрамэнтам;
Парадак дня — сягоння справа
Пра аб'яднанне інтэрвентаў, —

але таксама выдатна ведаюць і вершы Янкі Купалы, дзе ён голасам сацыялістычнага народа заяўляе:

Інтэрвенцкім бандам
Не гуляці болей
На савецкім буйным
Нязмераным полі.

Мы ўстанавілі несумненны факт, што беларуская савецкая паэзія, на даным этапе, знаходзіцца на асабліва велізарным творчым уздыме.

Упарта пераадольваючы цяжкасці росту, вызваляючыся ад спадчыны правінцыяналізму, нацыянальнай абмежаванасці, захоўваючы сваю нацыянальную своеасаблівасць, беларуская паэзія расце і развіваецца ў адзіным магутным патоку са ўсёй усесаюзнай савецкай паэзіяй.

Беларускую савецкую паэзію парадняе з паэзіяй іншых савецкіх народаў наш рэвалюцыйны аптымізм, народжаны ў практыцы рэвалюцыйнай барацьбы, народжаны перамогамі сацыялістычнага будаўніцтва.

Беларускую савецкую паэзію парадняе з паэзіяй іншых братніх народаў наша гарачая любоў да роднай вялікай сацыялістычнай радзімы, якой прысвечана наша жыццё, аб'ядноўвае нас наша гатоўнасць да абароны яе браніраваных граніц.

Цікавы працэс адбываецца з жанрамі паэтычнай творчасці. Савецкая паэзія распрацоўвае пераважна два асноўныя віды паэтычнай творчасці. Асаблівую ўвагу паэтаў прыкоўвае эпас. Імкненне стварыць эпічны твор -- выказаць ідэю твора праз сістэму персанажных вобразаў, характараў мы назіраем у Янкі Купалы, Якуба Коласа, Міхася Чарота, П. Броўкі, П. Глебкі, А. Куляшова, яўрэйскіх паэтаў Ізі Харыка і Кульбака. Але эпаса, ізаляванага ад іншых жанраў, эпаса ў чыстым выглядзе, калі можна так сказаць, мы ў нашай паэзіі не сустракаем. Адбываецца цікавы працэс перакрывавання лірыкі і эпаса. У эпічныя творы ўключаецца лірыка, украпляецца лірычнае адступленне ад імя аўтара, лірычныя адхіленні ўносяць героі твора. І адваротнае. У лірычных вершах выкарыстоўваецца тон і манеры эпічнага пісьма.

Некаторыя паэты, працуючы раней у галіне публіцыстычнай паэзіі, скаціліся да эстэтычных замалёвак сваіх інтымных пачуццяў, якія не маюць грамадскай каштоўнасці, да замалёвак пейзажу, да гульні фарбаў, і гэта сваё "лірычнае" адступленне матывуюць тым, што жанр публіцыстычнай лірыкі, лірыкі велізарнай палымянасці і палітычнай насычанасці ўжо згубіў сілу сваёй дзейнасці. Часткова гэтыя ілжывыя настроі жывяцца фразай ^{сказанай} Н. І. Бухарына на ўсесаюзным з'ездзе пісьменнікаў, што "час агітак ужо мінуў", часткова проста таму, што гэтыя паэты не разумеюць усяго гістарычна сацыяльнага значэння падзей, якія адбываюцца ў краіне.

Адкрыта сказаў В.Шклоўскі ў сваёй кнізе "Поиски оптимизма", што "Мне легче описать старый город Березовку и его базар, нежели третью конференцию колхозниц". Вузкасць светапогляду ў некаторых пісьменнікаў не дазваляе ім зразумець усіх працэсаў нашай рэчаіснасці.

Тут вельмі да месца ўспомніць шлях Уладзіміра Маякоўскага. Яго паэтычная практыка з"яўляецца залатым фондам усесаюзнай савецкай паэзіі.

Наша жыццё, гістарычны стаханаўскі рух, дні сусветных рэкордаў, ды, па сутнасці, штодзённае нараджэнне падзей, якія набываюць міжнароднае значэнне, гавораць аб неабходнасці смелага далейшага развіцця публіцыстычнай лірыкі, трыбунна-аратарскага голасу, які кліча да барацьбы за новыя перамогі.

Бліскуча сказаў Ул.Маякоўскі:

Капитализм

не изящное слово,

Куда изящней звучит --

"Соловей".

Но я возвращусь к нему

снова и снова.

Строку агитаторским лозунгом взвей.

Я буду писать

и про то

и про это,

Но нынче

не время

любовных ляс.

Я

всю свою

звонкую силу поэта

Тебе отдаю,

атакуюЩИЙ клас.

Тыя беларускія паэты, якія вывучалі і вывучаюць літаратурную спадчыну Ул.Маякоўскага, выяўляюць вялікі свой творчы рост, вялікую эмацыянальную сілу свайго голасу.

У барацьбе за сапраўдную нашу паэзію мы злачынна мала выкарыстоўваем фальклор. Буйнейшыя майстры сусветнай паэзіі ўмела і шырока выкарыстоўвалі скарбніцу народнай творчасці. Лепшыя творы нашага часу іменна тыя, дзе выкарыстоўваецца паэтычная пагутнасць фальклору. Успомніце "Дванаццаць" А.Блока, успомніце мноства твораў Маякоўскага -- хіба там няма яскравейшых элементаў фальклору!

Успомнім вершы Дзям'яна Беднага, А.Безыменскага -- яго паэму "Трагедынная ноч", паэму Кірсанава "Золушка", вершы Пракоф'ева, Карнілава, песні Суркова, Галоднага і інш.

Ва ўкраінскай паэзіі шырока і з поспехам выкарыстоўвае фальклор Паўло Тычына, Л.Первамайскі ў яго вершах аб грамадзянскай вайне. У яўрэйскай паэзіі -- Ізі Харык, якому асабліва таленавіта ўдалося выкарыстаць фальклор у вялікай эпічнай паэме "На чужом пире", І.Фефэру -- у паэмах "Пласты" і "Большие границы".

У беларускай паэзіі з выключным майстэрствам, з велізарным пачуццём усёй ~~многастайнасці~~народнай творчасці выкарыстоўваюць фальклор Янка Купала і Якуб Колас.

Крыніцамі народнай творчасці жывіць свае творы Глебка, Куляшоў, Броўка і інш.

Часта некаторыя паэты, у сувязі з вострай пастаноўкай пытання аб неабходнасці выкарыстання фальклору, становяцца на няправільны шлях. Часта гэтыя паэты займаюцца стылізацыяй як самамэтай, ізалявана ад ідэйнай накіраванасці твора, не ўключаючы асобныя элементы фальклору ў агульны комплекс мастацкіх сродкаў.

Некаторыя крытыкі спрабуюць даказаць, што фальклор нельга выкарыстоўваць у палітычнай лірыцы, у гэтым аператыўным жанры паэтычнага мастацтва. Іх разважанні разбіты творчай практыкай паэтаў. Мы маглі б прывесці прыклады, дзе паэты, вырашаючы палітычна актуальную тэматыку, выкарыстоўваюць фальклор, і голас уздзеяння паэта на чытача, мастацкая сіла твораў значна ўзмацняецца.

У сувязі з пастаноўкай пытання аб фальклору для беларускай паэзіі і наогул для ўсёй беларускай літаратуры стаіць праблема мовы.

Перад беларускімі пісьменнікамі стаіць дадатковая цяжкая, але ганаровая задача. Ствараючы творы зусім новыя па сваіх ідэйных якасцях і мастацкіх сродках, беларускаму пісьменніку, які працуе ў маладой літаратуры, адначасова даводзіцца больш чым каму-небудзь быць удзельнікам стварэння літаратурнай мовы.

Гэта дадатковая — цяжкая, адказная справа. Толькі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі мы атрымалі поўную магчымасць і ўмовы разгортвання барацьбы за літаратурную мову, а якасць літаратурнай мовы непасрэдна звязана з якасцю мастацкага твора. Аб гэтым многа пісаў А.М.Горкі ў сваіх артыкулах "О языке".

На участку барацьбы за культуру мовы, за правільны шлях развіцця беларускай літаратурнай мовы адбываецца жорсткая класавая барацьба.

Буржуазныя нацыяналісты глядзелі на моўны фронт, як на вельмі важны аб'ект сваёй шкоднай дзейнасці. Яны імкнуліся затрымаць развіццё беларускай мовы. Нацыяналісты ўводзілі ў сучасную беларускую мову архаізмы з розных сярэднявяковых дакументаў, змагаючыся за адрыв літаратурнай мовы ад тутаркі прале-

У гутарковай мовы пралетарыята, працоўнага сялянства, рашуча выкідалі з мовы элементы інтэрнацыяналізму, змагаліся супраць слоў, народжаных пралетарскай рэвалюцыяй, супраць слоў, аднародных з рускай мовай. Яны распаўсюджвалі анкетны на збору жывой беларускай мовы, і ў спецыяльнай інструкцыі давалі дырэктывы пры запісу слоў арыентавацца на мову старых непісьменных бабулек і на мову дзяцей, якія яшчэ не вучацца ў нашых савецкіх школах.

Нацыяналісты замест агульнапрынятых слоў, якія з'яўляюцца інтэрнацыянальнымі, спрабавалі ўводзіць словы, невядомыя і непатрэбныя беларусу. Некалькі прыкладаў: біржа перакладаецца — гелда; балаціроўка — лёсы; суфлёр — падказнік, поршань — саўгас; дамкрат — паднімач.

З асаблівай нянавісцю нацыяналісты адносіліся да слоў, у якіх ярка выказана класавая сутнасць. Напрыклад, слова буржуазія перакладаецца "мяшчане", пралетарыят — "бядота, убоства, бясхатнік, бабыль", бядняк — "галыш, худак, злыдзень", сялянства — "мужыкі, хамы, халопы", вялікарос — "маскаль, кацап, кацапюга".

Пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі мы правялі велізарную работу па ачыстцы мовы. Але сляды гэтай варожай даведнікавай палітыкі адчуваюцца часам і цяпер у творах некаторых паэтаў, у прыватнасці моцны ўплыў нацыяналістычнай моўнай сістэмы на лірыцы Ул.Хадзькі.

Што мокла ў макроце адлець
На гліцаж правеена жвавых.

і іншыя падобныя славечкі, то ўспамінаюцца словы А.Талстога з яго даклада аб драматургіі на з'ездзе пісьменнікаў:

"Я пробоваў заводзіць записные книжки и подслушиваю"

вать "словечки". Но когда я вклеивал их затем в ткань рассказа, получалось то же, как если бы живописец приклеил к портрету нос, отрезанный у покойника".

За адзіную, высокую якасці, літаратурную мову, супраць хутаранскай цвілі, супраць механічнага ўключэння дыялектаў, ^{строгага} без суролага адбору, — пад гэтым знакам павінна праходзіць уся барацьба за культуру мовы, не забываючы, што мова для нас не з'яўляецца самамэтай, што мова гэта толькі сродак у барацьбе за ажыццяўленне тых задач, якія ставіць праграма партыі, якія выказаны ў работах Леніна.

Мова ўзбагачаецца. Новыя паняцці, новыя тэрміны і словы аднолькава ўліваюцца ў скарбніцу моваў усіх народаў СССР, і гэта з'яўляецца выдатным узорам перамог пралетарскага інтэрнацыяналізму. Пад гэтым сцягам павінна развівацца барацьба за культуру мовы, пад гэтым сцягам да канца будуць знішчаны рамкі нацыянальнай абмежаванасці.

У гэтай справе велізарную ролю набываюць узаемныя пераклады мастацкай літаратуры, — я не гавару ужо аб іншым велізарным палітычным і культурным значэнні.

Для беларускіх паэтаў вялікае значэнне мела работа над стварэннем "Анталогіі рускай савецкай поэзіі". Гэта кніга з'яўляецца буйным укладам у беларускую культуру і фактарам адзіцтва паэтаў народаў СССР.

Даць станоўчую ацэнку якасці перакладаў гэтай цудоўнай кнігі нельга. Не ўсе пераклады аднолькава роўныя, але несумненна адно, што ў беларускай літаратуры "Анталогія" адыграе вялікую ролю.

Работа над авалоданнем класічнай спадчыны сусветнай паэзіі з'яўляецца першачарговай задачай нашых паэтаў.

Мы вучыліся і будзем вучыцца на творчасці генія рускай літаратуры Аляксандра Сяргеевіча Пушкіна. Бліжэйшая наша задача — даць высокамастацкі пераклад яго магутных твораў.

У перыядычным друку ў нас змяшчаліся пераклады на беларускую мову твораў лепшых савецкіх паэтаў — Асеева, Ціханава, Святлова, Галоднага, Лугаўскога, Пракоф'ева, Безыменскага і інш., украінскіх паэтаў — Тычыны, Рыльскага, Первамайскага, яўрэйскіх паэтаў — Харыка, Аксельрода, Кульбака. Асабліва цесная сувязь у нас ёсць з таварышамі грузінскімі паэтамі.

Значна павялічыўся пераклад з беларускай мовы на мовы іншых народаў і галоўным чынам на рускую мову. Калі раней стаяла пытанне аб колькасці перакладаў, бо іх было зусім мала, то цяпер праблема якасці — вузкае месца. Час не дазваляе ілюстраваць прыкладамі рад перакладаў, якія па сутнасці з'яўляюцца актамі кампраметацыі перакладаемага паэта. Пашанцавала, вядома, грузінскім таварышам, за пераклады творчасці якіх узяліся такія майстры слова, як Мікалай Ціханаў і Барыс Пастэрнак. З перакладаў з беларускай мовы вылучаюцца сваёй якасцю, зробленыя М.Галодным, М.Святловым, О.Колычавым, П.Антакольскім, М.Ісакоўскім.

Апошняе, на чым я хачу спыніцца, гэта аб нашых кадрах. Як ніколі ў літаратуру цяпер, у сувязі з агульным культурным ростам краіны, велізарны прыток моладзі. Літаратурны маладняк ідзе да нас сямімільнымі крокамі. Але не заўсёды адчуваюць у нас належную цеплыню. Работа па літаратурнай вучобе з маладымі ў нас правільна не наладжана. Казённа-бюракратычны стыль у гэтай важнейшай рабоце несумненна дае згубныя вынікі. У многім шкодзяць некаторыя заўзяттыя крытыкі. З'яўленне аднаго удалага верша пачынаючага паэта яны захваляць, узнясуць да нябёс, і гэтай сваёй паслу-

гай губяць дараванне: галава закружыцца, вучоба закідваецца.

У беларускую паэзію ідуць, звяртаючы на сябе ўвагу сваім талентам, маладыя кадры, Няхай, Бурдзель, Калачынскі і інш.

Буйна квітнеюць маладыя парасткі беларускай паэзіі. З кожным годам усё званчэй і мацней гучаць галасы песняроў беларускага народа. Гэтыя галасы ўліваюцца ў магутны хор усесаюзнай сацыялістычнай літаратуры.

Беларускія савецкія паэты шчаслівыя тым, што яны жывуць у выдатнай краіне сацыялізма, што аб іх клапаціцца партыя бальшавікоў Беларусі, на чале з Н.Ф.Гікала. Адна ў іх задача жыцця — стаць творцамі, вартымі нашай вялікай эпохі.

1936.